

Så skapades det sydkoreanska film- och tv-undret

Uppdaterad 2022-02-17 Publicerad 2022-02-17

"Parasit" (2019) Foto: Alamy

Med "Squid game" och "Parasit" i täten har det pratats alltmer om ett sydkoreanskt film- och tv-serie-undret. Det talas om en ny våg, men hur ny är den egentligen? Och vad banade väg för den? Sebastian Lindvall frossar i ett tsunamiliknande utbud som börjat röra sig i en ond cirkel.

Sebastian Lindvall
Text

"När ni kommer över textremsors centimeterlånga barriär kommer ni att introduceras för så många fler fantastiska filmer."

Så lät det i början av 2020 när Bong Joon-ho, via en tolk, höll tacktal på Golden globe-galan. Några veckor senare skrevs filmhistoria när hans sylvassa och blodiga klassatir "Parasit" som tidernas första icke-engelskspråkiga film vann Oscar för

bästa film. Dessutom fick den statyetter för bästa originalmanus, regi och utländska film.

”Snälla, se den undertextade versionen”, vädjade också ”Squid game”-skaparen Hwang Dong-hyuk när han i oktober 2021 medverkade i tv-programmet ”Good morning America”. Hans våldsamma Netflixserie, där skuldsatta tävlar i dödliga barnlekar, var redan då ett världsfenomen. Med drygt 1,65 miljarder strömmade timmar under bara sin första månad är det i dagsläget företagets största originalproduktion, enligt Netflix själva (som är ökänt restriktiva med att dela med sig av statistik).

”**”Squid game’-universumet** har bara börjat”, utropade nyligen Netflix innehållschef Ted Sarandos. Ett löfte eller ett hot? Serie- och filmuniversum tenderar ju att leda till urvalskoncentration och urvattning, en risk som gör sig påmind nu när den sydkoreanska filmens framgångsformler återvinns allt flitigare i serieformat. Särskilt i ljuset av den frustration som Bong Joon-ho och Hwang Dong-hyuk uttryckt över storpublikens selektiva blick.

Med ”Squid game”-succén har suget efter ”K content” – koreanskt innehåll – blivit större, rapporterade Hollywood Reporter (18/1 2022). På Netflix topp 10-lista hittas nu ”All of us are dead”, en högenergisk zombieserie med desto tröttare estetik där apokalypsen förlagts till tonårsintrigfylld skolmiljö.

”Squid game” Foto: ©Netflix/Courtesy Everett Collection

Serien är en del av strömningsjättens storsatsning i regionen. De investerade över en halv miljard dollar i koreanskt innehåll redan 2021, men mer förväntas det bli framöver. Totalt 25 sydkoreanska filmer och serier planeras för 2022. ”Vi är exalterade över att fortsätta samarbeta med koreanska berättare för att ta K-vågen till nya höjder”, sade Netflix koreanska innehållsansvarig Don Kang.

K-vågen tog form redan på 1990-talet. I sviterna av Asienkrisen identifierade det koreanska kulturministeriet ett utvecklingsområde, med vilket man kunde svara på dominansen av amerikanska storfilmer och den flodvåg av japansk populärkultur som kom när tidigare importrestriktioner lyfts mot den forna kolonialmakten. Med

ökade resurser hoppades man på sikt kunna locka lokal publik och skapa attraktiva exportvaror.

Med ögat mot högoktanig Hollywoodaction sågs en filmisk vågstartare i Kang Jae-gyus terrorthriller "Shiri – terrorns ansikte" (1999). Mitt under boomen skrev filmvetaren Mats Björkin en understreckare i Svenska Dagbladet med rubriken "Nytänkande bakom sydkoreansk filmvåg" (SvD, 26/8 2001). Mer än bara filmerna framhålls där branschinsatserna, som hur biografägare ålades att "visa inhemsk film minst 106 dagar om året". Med kvotering och växande marknadsandel (omkring 38,5 procent av de samlade intäkterna 1999) började även riskkapitalbolag och andra finanskrisstukade investerare ana potentialen.

Med facit i hand kan man bara konstatera att insatserna lönat sig.

Även om Netflix gärna framhåller sig själva som huvudplattform för ett nytt tv- och filmunder är företaget knappast ensamt om att strömma sydkoreanskt. I vintras hade Kim Jee-woons hjärnskrynklade sci-fi-mysterium "Dr. Brain" premiär på Apple TV+. Och alldeles nyligen blev Disney+ ett K-drama rikare med "Snowdrop", om förbjuden kärlek under det avgörande demokratiåret 1987.

"Snowdrop" Foto: Disney+

"Snowdrop" är en påkostad variant av ett slags såpiga relationsdramer som länge dragit tittarmassor i hemlandet. Knappast något storverk, men i västerländsk kontext erbjuder ändå serien variation. För sett till uttrycket i flera nya, populära sydkoreanska serier – som "Squid game", "Hellbound" och "All of us are dead" – känns det mesta väldigt välbekant. Våldet, hysterin, människors komplexa relation till auktoritet.

I DN skrev Lisa Ehlin nyligen om konceptet "han", det vemod och den vrede som genomsyrar stora delar av sydkoreansk kultur (DN 24/1). Djupa sår har satt sig efter krig, fattigdom och en stormig resa från militärdiktatur till populärkulturell supermakt. "De plötsliga känsloutbrotten som många tittare och recensenter uppfattade som överspel skulle kunna ses som typiska uttryck för en ilska som ständigt bubblar under ytan", skriver Ehlin om "Squid game".

En vanlig förklaring är att våldet, liksom inslagen av paranoia som präglar många av berättelserna, rotar sig i traumat efter det brutala och splittrande Koreakriget.

Några av dessa recensenter medverkade i Kulturnyheter i vintras när man skulle lista 2021 års bästa tv-serier. Hela panelen bestod av överspelskritiska "Squid game"-skeptiker. "Just sydkoreanskt blod och skräck finns det ju faktiskt en hel del att utgå från", menade SVT:s tv-kritiker Lydia Farran-Lee som ställde serien mot "Oldboy"-filmaren Park Chan-wooks mer balanserade regi.

Och ja, visst finns det gott om våld i den sydkoreanska tv- och filmfloran. En vanlig förklaring är att våldet, liksom inslagen av paranoia som präglar många av berättelserna, rotar sig i traumat efter det brutala och splittrande Koreakriget. Folksjäsliga ärr som än i dag syns på duken och i tv-rutan.

Mörkret skådas även hos mer lågmälda arthouse-profiler, som Lee Chang-dong (senast aktuell med Haruki Murakami-filmatiseringen "Bränd"). Eller varför inte kontroversielle Kim Ki-duk, som efter en omskriven metooskandal gick i exil i Lettland där han i december 2020 avled i sviterna av covid-19. Sexuellt våld, incestuösa relationer och förnedring är vanliga inslag i hans chockfilmer, som "Isle – fruktans ö" (2000) och "Pieta" (2012).

"Burning" från 2018. Foto: Alamy

Om man ska försöka hitta en gemensam nämnare i sydkoreanska snackisar så är det väl just den gränstänjande kroppsligheten. Ja, även i den mer lågmälda festivalfavoriten Hong Sang-soos cinefila dramakomedier, som "Hahaha" (2010) och "Right now, wrong then" (2015), vältras det i lust, cigg och fylleslag.

Det fysiskt utmattande var typiskt för den sydkoreanska film som penetrerade den globala distributionsbubblan på 00- och 10-talen. Om man däremot lyfter blicken och spanar in senare års inhemska publik- och galafavoriter blir det genast mer blandat. Politiska thrillers som "The age of shadows" (2016),

"Inside men" (2015), "1987: When the day comes" (2017) och "The man standing next" (2020) följer en mer konventionell prestigefilmsstandard.

Varför har man inte hört mer om dessa filmer här?

Det enkla svaret är att de saknar svensk distribution. Räckviddens begränsning kan också ha att göra med allmänt medioker kvalitet, om man ska tro det koreanska filmrådet (KFIC).

Deras senaste rapport, som fokuserar på bioåret 2019, inleds väntat nog med välförtjänt skryt om "Parasit" och hur dess "tsunamilika framgång är ett bevis på koreansk films nivå". Hjälterollen i framgångssagan tilldelas framför allt "filmens barn" – samlingsnamnet på den generation genreöverskridare där Bong Joon-ho, Park Chan-wook och Kim Jee-woon hör till affischnamnen.

Tre lovande projekt i Netflix sydkoreanska storsatsning

"JUNG_E". Kloning och klimatkrisande dystopi i framtidsaction av "Train to Busan"- och "Hellbound"-regissören Yeon Sang-ho.

"Somebody". Jung Ji-woo, som slog igenom med det erotiska otrohetsdramat "Happy end" (1999), berättar ett mordmysterium om en dejtningssapp.

"Business proposal". Kontorsromans i tolv avsnitt baserad på en populär webtoon (serietidningar skraddarsydda för smartphones).

Skrytet följs av en dystrare lägesrapport. Här nämns sjunkande besökssiffror, minskad marknadsandel och en misstro mot nya generationers förmåga att matcha den föregåendes talang och framgång. "Ur detta perspektiv är det svårt att säga om framgångarna för 'Parasit' kommer att fungera som en nystart för koreansk film, eller dess rekviem."

Det kanske mest märkbara i "Squid game", med blodstänkt seriesällskap, är hur svårt det är att bibehålla intensiteten som utmärker filmföregångarna. Energitappet blir påtagligt när de fysiska elchockerna delas ut i episodisk format, i vilket skriken och paniken av många upplevs som överspel. Kanske ett resultat av att serierna ställs mot ungefär samma dussin filmer av nischat slag?

En som tidigt försökte bredda utbudet i Sverige är Johannes Palmroos. 2007 startade han Seoul-Stockholm, den första svenska filmfestivalen med fokus på just sydkoreanskt. Den numera insomnade festivalen föddes ur intresset för ett rikt filmland med snål distribution i Sverige.

– Min känsla nu, efter "Parasit" och "Squid game", är att en cirkel har slutits. En tjugoförscirkel, menar Johannes Palmroos.

Tanken slog honom när han såg sista avsnittet "Squid game". I en finstämt vintrig scen insåg han att seriens seniora deltagare spelades av Oh Yeong-su, som tidigare setts som den

äldre munken i Kim Ki-duks omtumlande vackra "Livets hjul" (2003). Filmen var betydelsefull för den sydkoreanska vågens internationella etablering. Och det är en film som i allra högsta grad handlar om just cykler, kulturellt arv, upprepningar.

"Spring, Summer, Fall, Winter... and Spring" Foto: Alamy

I samband med festivalstarten fick Johannes Palmroos frågan i Dagens Nyheter (11/8 2007) om varför den koreanska filmen som når ut är så våldsam. En fråga som alltså tycks lika aktuell i dag, femton år senare.

– Nu har jag inte framför mig vad jag svarade då ...

Du menade att det spektakulära säljer. Och att du med filmfestivalen ville bredda vad sydkoreansk film är för något.

– Det var en stor drivkraft. Jag ville inte bara stärka den enkla bilden av vad sydkoreansk film är eller måste vara, utan gå in på det genreöverskridande som är en stor del i framgången.

Men om man ser på "Squid game" och Netflix-succéer som "Hellbound", "Kingdom", "All of us are dead" ... Alla är rätt våldsamma. Finns en risk för att deras framgångar snarare befäster än breddar schablonbilden?

– Problemet är att det nu finns en algoritmbaserad matematik kring vad man vill att en viss typ av film och serie ska vara. Och att man nu troligen vill göra en ny "Squid game". Då kanske man urvattnar de djupare värdena, menar Palmroos.

– En del av charmen med koreansk film har alltid varit att det funnits en bra mix av värderingar och stilinfluenser, från både inhemsk och västerländsk film. Det har varit en av de magiska formlerna. Sydkorea blickade alltid lite mot USA och väst.

Om man ser till sydkoreanska filmklassiker, gjorda innan vågen och pressmeddelanden om strömningsrekord, ses en mer ambivalent inställning till mixen av influenser. Inte minst sett till den negativt laddade västerniseringen.

Som i Kim Ki-youngs "The housemaid" (1960), en tydlig föregångare till "Parasit". Spänningsklassikern följer en modern familjefar med traditionsvurmmande fru som bor i ett nybyggt tvåvåningshus i västerländsk stil. En lika tidstypisk som

självklar kuliss när mannen trasslar ihop det med familjens skogstökiga husa.

Affischen till "The housemaid" (1960). Foto: Alamy

Västinflytandets kulturella gift cirkulerar även i andra klassiker av olika slag. Ett typexempel är kassasuccén "Madame Freedom" (1956), där självständiga kvinnor klädda i det senaste europeiska modet framställs som familjeförstörare. I den mer sentida "Sopyonje" (1993) orsakar slitningen mellan tradition och modernitet stor smärta för en sångare och hans styvbarn.

De kulturella utbytena har även gett upphov till en annan slags influensmix: nyinspelningar. Nästa år släpps Timo Tjahjantos "The last train to New York", en amerikansk nyversion av Yeon Sang-hos zombiesuccé "Train to Busan" (2016). Dessförinnan hittas en rad mindre lyckade försök i stil med kalkonen "Mirrors" (2008) och "Oldboy" (2013), Spike Lees praktfiasko till adaption av Park Chan-wooks Cannesprisade hämndmästerverk från 2003.

"Old boy" i regi av Park Chan-wook. Foto: Alamy

Flera av "filmens barn" har även prövat lyckan på engelska. Som Park Chan-wook med det Hitchcockska mysteriet "Stoker" (2013), följt av John le Carré-baserade miniserien "The little drummer girl" (2018). "A tale of two sisters"-regissören Kim Jee-woon gjorde actionvåfflan "The last stand" (2013) med Arnold Schwarzenegger i huvudrollen. Bong Joon-ho lockade även till sig en rad Hollywoodstjärnor till actiondystopin "Snowpiercer" (2013) och det Spielbergska monsteräventyret "Okja" (2017).

Även i dessa produktioner finns spår av "sydkoreanskt blod och skräck". Mer formelfri fräschör skådas i indievägen som även försiktig lyfts fram som framtidshopp i det koreanska filmrådets rapport.

I skrivande stund finns en handfull av pärlorna på strömningstjänsten MUBI, vars retrospektiv "New South Korean cinema" erbjuder ett axplock från 2016–2020. Deras katalog rymmer i skrivande stund totalt 16 sydkoreanska filmer, varav flera ingår i nyss nämnda retrospektiv. Bland övriga hittas exempelvis Bong Joon-hos "The host" (2006), Kim Jee-woons "The good, the bad, the weird" (2008), Na Hong-jins "The yellow sea" (2010) och Park Chan-wooks "The handmaiden" (2016).

Tre måsten från det koreanska filmarkivets youtube-kanal

"The widow" (1955). Den första och enda långfilmen av kvinnliga pionjären Park Nam-ok är en melodram som följer en änka som gör allt för sin dotter. Filmen är tyvärr ofullständig och den sista bevarade akten saknar ljud.

"Aimless bullet" (1961). Yu Hyun-moks storklassiker brukar finnas med i toppskiktet när tidernas bästa sydkoreanska filmer röstas fram. Ett mörkt noir-drama som följer två bröder i efterkrigstidens Korea.

"Insect woman" (1972). Kim Ki-youngs skruvade triangelndrama skildrar en impotent lärares affär med en skolflicka. Den yngre huvudrollen spelas av Youn Yuh-jung som nyligen Oscarbelönades för sin biroll som mormodern i "Minari" (2020).

De vanliga misstänkta, alltså. Och ingen av filmerna är äldre än 2006. För svensk publik finns inte så mycket mer att se på övriga strömningstjänster heller.

Ironiskt nog är den största filmhistoriska guldgruvan både lättillgänglig och kostnadsfri. Det koreanska filmarkivet (KOFA) startade 2011 sin Youtubekanal Korean Film Classics, där mängder av strötitlar varvas med kurerade spellistor (inklusive en där Bong Joon-ho valt sina favoriter).

Har någon "Parasit"-effekt märkts av där?

– Ja, sedan Bong Joon-ho nämnt Kim Ki-young vid flera tillfällen har vår youtube-kanal fått fler prenumaranter, berättar Oh Sungji, curator på koreanska filmarkivet.

Ett av dessa tillfällen var när Bong Joon-ho bjöds in som gästredaktör för 2020 års marsnummer av den brittiska tidskriften Sight & Sound. Då ägnades Kim Ki-young generöst utrymme i en artikelspecial.

Bortom all strömning, då? Såg arkivet ett ökat intresse för sydkoreansk filmhistoria när Bong Joon-hoo kammade hem Guldpalmen i Cannes för "Parasit"?

– Ja, särskilt 2019. Då var det även koreansk films hundraårsjubileum, berättar Oh Sungji med hänvisning till "The righteous revenge" (1919).

– Många festivaler organiserade koreanska program, men på grund av covid-19 har klassikerförfrågningarna sjunkit.

Även om nytändningen inte fick chansen att lysa med full kraft på pandemistukade festivaler och cinematek, har alltså en global publik kunnat sondera filmhistorisk terräng via Korean Film Classics. I dagsläget finns där fler än 150 filmer tillgängliga med engelsk text.

Kanalens filmskatt är oberoende av vågor, strömningar och fiktiva universum. Med Netflix som samtidstypisk vågmaskin lär strålkastarljuset lysa mest intensivt på deras egna originalproduktioner. Ur en växande världspubliks ögon på storsatsningen finns potential för att en mer nyanserad bild av sydkoreansk film och tv kan få fäste, vilket vore mer än välkommet.

För hittills liknar K-innehålls front mer en fesljummen vattenvirvel än någon nydanande våg.

[Lisa Ehlin: Konceptet "han" förklarar Sydkorea som populärkulturell supermakt](#)

["Parasit"-regissören: "Utan filmen hade jag varit död eller suttit på mentalsjukhus"](#)

[Patrik Lundberg: "Squid game" säger något om Sverige](#)

Text

Sebastian Lindvall

Följ